

**Jana
Štúrová**

IKAR

NADEJ

Text © 2018 by Jana Štúrová
Foreword © 2018 by Anton Heretik, Martin Štúr
Design © 2018 by Palo Bálík
Slovak edition © 2018 by IKAR

ISBN 978-80-551-6097-9

**Jana
Štúrová**

NÁDEJ

IKAR

Obsah

- 5 **Predslov**
- 7 **O Jane a jej knihe**

- 11 **Nielen o záškoláctve
(Patrik, Boris)**
- 23 **Rómska madona
(Veronika, Jožo)**
- 29 **Zvyčajný prístup
(Prípád Ivan)**
- 41 **Ťažké okovy z hodvábu
(Michal - mamičkin synáčik, Zuzana)**
- 49 **Komunitná práca s delikventnou mládežou**
- 59 **Keď zlyháva systém
(Ilona, Petra)**
- 67 **Domáce násilie 1
(Pani M.)**
- 71 **Domáce násilie 2
(Pani Eliška, pani Zuzana)**
- 77 **Domáce násilie 3**
- 83 **Domáce násilie 4 - týrané dieťa
(Lucia)**
- 87 **Závislosti - dobrý sluha a zlý pán**

Predslov

Moja mama Janka sa narodila 20. 1. 1944 v Prahe, kde spolu s rodičmi a bratom prežila detstvo a roky štúdia, ktoré zavŕšila absolvovaním Karlovej univerzity v odbore čeština - psychológia.

Z rozprávania si pamätám, ako krásne ju rodičia vychovávali, koľko podnetného vedela z detstva čerpať a neskôr dávať okoliu. Psychológia jej učarovala na celý život, a tak sa aj po skončení štúdia stále vzdelávala. Inklinovala k poradenskej psychológii a psychoterapii. Bola uznávanou odborníčkou, lektorkou

a často životnou radkyňou. Svoje skúsenosti vedela plne využiť v pedagogicko-psychologických poradniach, pri vedení odborných výcvikov, supervízií, ako vysokoškolský pedagóg či pri založení a vedení občianskeho združenia Pomoc ohrozeným deťom.

Dokázala vytvárať úžasné priateľstvá, čo siahali až za oceán, spájala tak ľudí i národy. Vždy smerovala k práci s ľuďmi, mala pre to mimoriadne ľudské aj odborné nadanie.

Janka mala vrúcny vzťah k Prahe, južným Čechám, špeciálne k chalupe v Novej Hlíne a v neposlednom rade k Slovensku. S tým ju spojilo veľké puto v podobe dvoch synov Martina a Janka, ktorí sa tu narodili.

Janka bola neuveriteľne láskavou, milujúcou a múdrou mamou. Vždy mala pre nás prívetivé objatie, neoceniteľnú radu alebo zmierlivé slová. Svoju životnú múdrosť nám odovzdávala každým činom, či už trpezlivo dozorujúc domáce úlohy, alebo s miernou úzkosťou a veľkou dôverou čakajúc na návrat dospievajúcich synov.

Hrdo a skromne si vedela užívať pocit, keď sme preberali vysokoškolské diplomy, predstavovali partnerky alebo keď objímala vnúčatka Ivora a Miu. Chýba nám jej doširoka otvorená náruč, úcta k životu, nadšenie pre knihy, divadlo, vážnu hudbu, spoznávanie histórie, cestovanie aj jej milujúci a láskavý úsmev.

Janka bola nádherná žena, šarmantná dáma, múdra radkyňa a verná kamarátka. Jej pohľad v sebe niesol odkaz ľudskej dôstojnosti, iskru života, múdry humor a vieru v dobro.

Martin Štúr

O Jane a jej kniže

Toto nebude nezaujatý, objektívny predhovor k odbornej kniže. Janu Štúrovú som mal veľmi rád ako kolegyňu z katedry, priateľku a veľkú dámu našej psychológie. Formát jej osobnosti bol predurčený výchovou v stredostavovskej pražskej rodine, v krásnom prostredí vlnohradskej vilovej štvrte. Veľa čítala, milovala divadlo a koncerty. Aj po desaťročiach strávených na Slovensku hovorila klasickou češtinou, čo vyjadrovalo jej silné česko-slovenské cítenie. Strávili sme spolu nezabudnuteľné chvíle počas

supervíznych sedení psychoterapeutických výcvikov. Vážne sme spolu diskutovali o dynamike skupín, ktoré sme viedli, ale veľa sme sa nasmiali na jej trefných spätných väzbách. Zlákal som ju učiť na katedru psychológie, pretože som chcel, aby aj naši študenti profitovali z jej skúseností z poradenskej a psychoterapeutickej praxe. A bola to prax rozsiahla a veľmi pestrá – pracovala s deťmi, dospelými i so seniormi. Pomáhala ľuďom s psychickými problémami i klientom s vývinovými či partnerskými krízami. Dokázala viesť terapiu zložitých intelektuálov aj ľudí veľmi jednoduchých, ktorí žili na okraji spoločnosti. Od svojich profesionálnych začiatkov v pražskom kriminologickom ústave sa veľmi zaujímal o delikvenciu detí a mladistvých. Fakt, že mala psychoanalytický výcvik, jej umožnil, aby sa na problémové deti nepozerala len cez ich aktuálne poruchy správania a zlyhania, ale analyzovala ich rané zážitky a skúsenosti z jadrovej rodiny. Hlbinný pohľad a pochopenie pre ľudské slabosti sa snažila sklbiť s priamočiarým, pevným postojom voči zlyhávajúcim ľuďom, tak ako sa ho naučila od jedného zo svojich učiteľov – alkohológa Jaroslava Skálu.

Po *Zabudnutých deťoch*, knihe, ktorá sa venovala najmä problémovým deťom z Petržalky, štvrti, kde Jana Štúrová žila a ktorú dôverne poznala, prichádza *Nádej*. Kniha príbehov o ľuďoch, rodinách a komunitách, ktoré vo svojej praxi poznala. Slávny americký psychoterapeut Irvin Yalom pokladá dodávanie nádeje za jeden z účinných faktorov skupinovej psychoterapie. A táto kniha môže dodať nádej ľuďom, ktorí pokladajú svoju aktuálnu životnú situáciu za neznesiteľnú, svoje problémy za neriešiteľné a prekážky za neprekonateľné. Aj za takým zdanlivo banálnym problémom, ako je záškoláctvo, sa môžu skrývať zložené detské osobnosti a osudy. Netýka sa to len dieťaťa samotného, ale aj komplikovaných vzťahov v rodine. Matky často nedokážu byť „dost dobre“. Nezvládajú záťaž samoživiteliek rodiny alebo, naopak, snažia sa dieťa príliš spútať starostlivosťou a láskou. Chýbajúci otcovia nemôžu slúžiť ako identifikačný vzor pre

chlapcov a formovať vnímanie vlastnej ženskosti u dievčat. To, ako Jana opisuje formatívne úlohy otcov a matiek v jednotlivých fázach vývinu dieťaťa na takom malom priestore a takým jednoduchým jazykom, je očarujúce. Často sú však problémom aj príliš paušálne a necitlivé reakcie sociálnych či justičných inštitúcií na neschopnosť detí a mladých prispôbiť sa zložitým konvenciám a zákonom spoločnosti. Príbehy o maloletých matkách, takých častých v rómskej menšine, sú toho ilustratívnym príkladom. Jana strávila veľa času v terapeutických a resocializačných komunitách. Verila v ich terapeutickú silu a zároveň verila, že sú školou demokracie. Viem si predstaviť, že musela byť pre svojich „grázlikov“ (tak o nich hovorila s nežnosťou v hlase) zjavením. Väčšina z nich pochádzala z rozvrátených rodín a stretnutie so ženou, ktorá bola dámou a zároveň milujúcou autoritou, muselo byť pre nich úžasné. Už len fakt, že trvala na tom, že sa bude nesprátnym mládežníkom v komunite vykať, musel byť pre nich korektívnym zážitkom. Práca v resocializačných centrách a komunitách je skutočne veľmi náročná na odborné a ľudské kvality personálu. Napriek všetkým dosiahnutým pokrokom vidíme aj v súčasnosti, aké je riziko zlyhania v tejto práci vysoké.

Najviac príbehov knihy sa venuje domácejmu násiliu. Jana Štúrová založila prvé slovenské krízové centrum Nádej, ktoré sa venovalo obetiam domáceho násillia – týraným ženám, zanedbávaným a zneužívaným deťom. Veľmi sa zaslúžila o to, že domáce násillie sa aj u nás stalo celospoločenskou témou. V tejto knihe nie je veľa viet zakončených výkričníkom. No jedna áno: Verte deťom! Najtragickejšie je, keď sexuálne zneužívané dieťa nenájde medzi najbližšími členmi rodiny ani inými autoritami nikoho, komu by mohlo dôverovať, komu by mohlo veriť. Tak sa mnoho ľudí zneužívaných v detstve stane dospelými, ktorí si nesú svoju nespracovanú traumú po celý život. Veľmi presne je opísaný aj vývoj domáceho násillia voči ženám. Začína sa často nenápadne, bez varovania. Prebieha v cykloch, kde narastanie napätia a agresia

sú vystriedané obdobiami uzmierovania, „medových týždňov“, kým sa násilie znovu neobjaví ešte vo výraznejšej podobe. Opakovaná skúsenosť s prežitím týchto cyklov robí ženy bezmocné, poznačuje ich sebavedomie, často vedie k rozvoju psychických porúch. Veľmi dôležité je konštatovanie autorky, že násilie voči ženám sa nevyskytuje len v rámci rodín s nízkym socioekonomickým statusom, často sú páchatelia inteligentní, vzdelaní muži, sociálne atraktívni pre vonkajší svet. Kto potom uverí týranej žene, čo všetko prežila?!

Dnes ma to veľmi mrzí, ale o tom, že Jana Štúrová píše túto knihu, som nevedel. V posledných mesiacoch sa dosť uzatvárala a odolávala pozvaniu na návštevu. Prežila v živote veľké straty: tragickú smrť obdivovaného otca, rozchod s manželom aj stratu najhoršiu – smrť milovaného syna. Tieto tragédie niesla s noblesou, azda až príliš veľkou, a preto to jej ubolené srdce nevydržalo. Bude žiť naďalej v synovi Martinovi, vo svojich vnukoch, ale aj v myšliach detských a dospelých klientov, ktorým pomohla a tak ľudsky ich opísala vo svojich knihách.

Anton Heretik sr.

Bratislava október 2017

Nielen o záškoláctve

(Patrik, Boris)

Takmer každý človek si vyskúšal, čo to znamená ísť poza školu. Učitelia každej školy majú skúsenosť so záškoláctvom a nevedia, čo s tým. Rodičia, ktorí sú konfrontovaní so záškoláctvom svojho dieťaťa, bývajú bezradní a ani oni nevedia, čo s tým.

Záškoláctvo je rozšírený jav. Nemám na mysli chodenie poza školu jednorazovo, náhodne, zo zvedavosti, aké to bude, alebo pod vplyvom kamarátov, spolužiakov, spolužiačok. Mám na mysli záškoláctvo, ktoré sa vyšplhalo do stoviek neospravedlnených hodín. Mohli by sme hovoriť o záškoláctve chronickom.

Sú školy, v ktorých sa učitelia dohodnú s vytrvalým záškolákom, že odovzdá učebnice, nebudú od neho nič chcieť, len aby sedel v triede. Boli časy, keď pedagógov hodnotili podľa toho, koľko majú alebo nemajú v triede záškolákov. Iste boli aj iné kritériá hodnotenia ich práce, azda sa to robilo bez vedomia vedenia školy, ale dialo sa tak, aj keď to nebol väčšinový jav. Učitelia sa tým podieľali na podvode a nenapadlo im myslieť na fair play, na vzťah detí a mládeže k práci, na to, ako sa nevzdávať a prekonávať prekážky.

Medzi záškolákmi sú mnohí, u ktorých sa záškoláctvo začalo rozvíjať nenápadne a postupne. Spočiatku mali len niekoľko zmeškaných hodín. Trebárs išli k lekárovi, ambulancia zmenila ordinačné hodiny a oni nevedeli, kde získať potvrdenie o návšteve. Alebo škola zmenila rozvrh a oni o tom nevedeli. Nedokázali problém riešiť, šli poza školu a počet vynechaných hodín narastal. Nevedeli, čo s tým, situácia im prerástla cez hlavu. Plní obáv si nedokázali predstaviť, ako sa skončí. Dalo by sa povedať, že svojou slabosťou, úzkosťou, odklonom od reality a neschopnosťou správať sa zrelšie a neutekať pripomínajú neurotikov.

Druhým typom záškolákov sú hedonistickí buriči, rebelanti, ktorí si užívajú voľnosť, ľahkomyselne vzdialení od pravidiel, autorít učiteľov, rodičov a školy. Často chcú upútať pozornosť dievčat, ukázať ostatným silu a nezávislosť.

Pozorné rozpoznanie typu záškoláctva je dobré pre voľbu výchovného alebo nápravného postupu. Pri záškolákovi, ktorého sme posúdili ako ohrozeného neurózou, je namieste priateľský rozhovor, i opakovaný, s bezpečnou atmosférou, aby mladý človek dokázal hovoriť o svojich obavách, sklamaníach a spolu s dospelým hľadať riešenie.

Tento postup by však druhý typ – rebelant – prežíval ako slabosť dospelého, podnecoval by ho k tomu, aby svoje nežiaduce správanie posilnil. Vhodné je ukázať mu silu a pevnosť, prípadne

mu pohroziť vylúčením zo školy, presunom do iného typu školy alebo začatím súdneho nariadenia ústavnej výchovy. Vhodné je zapojiť aj sociálnych kurátorov, najmä aby pravidelnejšie kontrolovali dieťa a ako to zvláda rodina.

Vybrala som príbeh Patrika. Mal dvanásť rokov, chodil aj nechodil do siedmeho ročníka základnej školy. Mal niekoľko stoviek zameškaných hodín. Niekedy sa v noci zatúlal a došiel domov nadránom. Veľmi dramaticky sa hádal s matkou, občas doma lietali taniere a hrnčeky, do matky však nikdy nič nehodil, neublížil jej. Výchovná poradkyňa školy nasmerovala rodinu do špecializovanej psychologickkej poradne.

Text je poctou Patrikovej mame, pani M., ktorá mala za sebou obdivuhodný a ťažký život. Situáciu so synom zvládla za niekoľko mesiacov veľmi dobre. Patrik chodil k psychológovi a ona k psychoterapeutke.

S pani M. sa nepracovalo jednoducho. Komunikácia viazla, bola plná irónie a drobných slovných útokov. Pani M. bola zatrpknutá, dávala najavo, že už navštívili mnohých odborníkov, ale zbytočne, a preto si týchto špecialistov neváži. Zatrpknutému pesimizmu zodpovedal aj jej vzhľad. Pôsobila sivým a ľahko zanedbaným dojmom, ako žena, ktorej na sebe nezáleží. Postupne sa začala otvárať v komunikácii, bola milšia a začala o seba dbať, dokonca sa elegantne obliekať.

Tu je jej príbeh.

Ako dieťa vyrastala vo veľmi jednoduchom dedinskom prostredí, ktoré bolo presiaknuté náboženstvom a ovládané prísnu morálkou. Dievčinka bola poslušná, v škole premiantka.

V puberte otehotnela s náhodnou známosťou, otec dieťaťa zmizol, o tom, že je syn na ceste, ani nevedel.

Otec pani M. reagoval prudko a dcéru vykázal z domu, vraj by neunesol hanbu, ktorá by sa na rodinu uvalila. Pani M., vtedy dievča sotva odrastené detskej sukničke, sa urazila, neprosila a naozaj odišla z rodiny aj z dediny.

V Bratislave si našla bývanie, do pôrodu stihla absolvovať zdravotnícky kurz a stala sa pomocnou pracovníčkou v nemocnici. Potom prišiel na svet Patrik.

Občas sa v rodine objavili dvaja bratia pani M., najmä jeden sa chlapcovi venoval. Od bratov vedela, že ich otec už nie je taký nekompromisný a že by dcéru aj vnuka rád videl. Zranenia pani M. však boli také hlboké, že mu nedokázala odpustiť a odmietala sa s ním akokoľvek kontaktovať alebo Patrika rodičom ukázať. Bola natoľko múdra, že s obrazom svojho otca v Patrikových očiach pracovala, pestovala v ňom predstavu, že starý otec je múdra autorita a skvelý muž. Model mužnosti podporoval aj styk s jej bratmi.

V porovnaní s chudobou, v ktorej vyrastala, si s hrdosťou uvedomovala, že nadobudla celkom dobrú životnú úroveň. Žili v relatívnom blahobyte, bola spokojná, zo syna sa radovala. Podarilo sa jej ukončiť stredoškolské vzdelanie vrátane maturity a profesionálne povýšila. Mala dojem, že im nič nechýba a sú dobre fungujúca rodina.

Ale Patrikovi chýbal v rodine muž. Navyše pani M. žila celkom osamotene. Nikdy nemala žiadnu známosť ani spoločensky sa s nikým nestretávala. Žila len pre Patrika. Materiálne zabezpečenie rodiny a profesia ju tak zamestnali, že na osobný život nemala ani pomyslenie a časom ani chuť.

Patrik sa dostával do puberty a idylický obraz rodinného spolužitia sa začal pani M. rozpadáť, syn ju stále viac sklamával. Bol drzý, neposlúchal, zlyhával v školskom prospechu, prišli hádky a záškoláctvo. Nebola na to zvyknutá ani pripravená. Jej strohosť až prísnosť, dôraz na poriadok ešte zhoršovali jej sklamanie a bezradnosť. Tak doputovali do poradne.